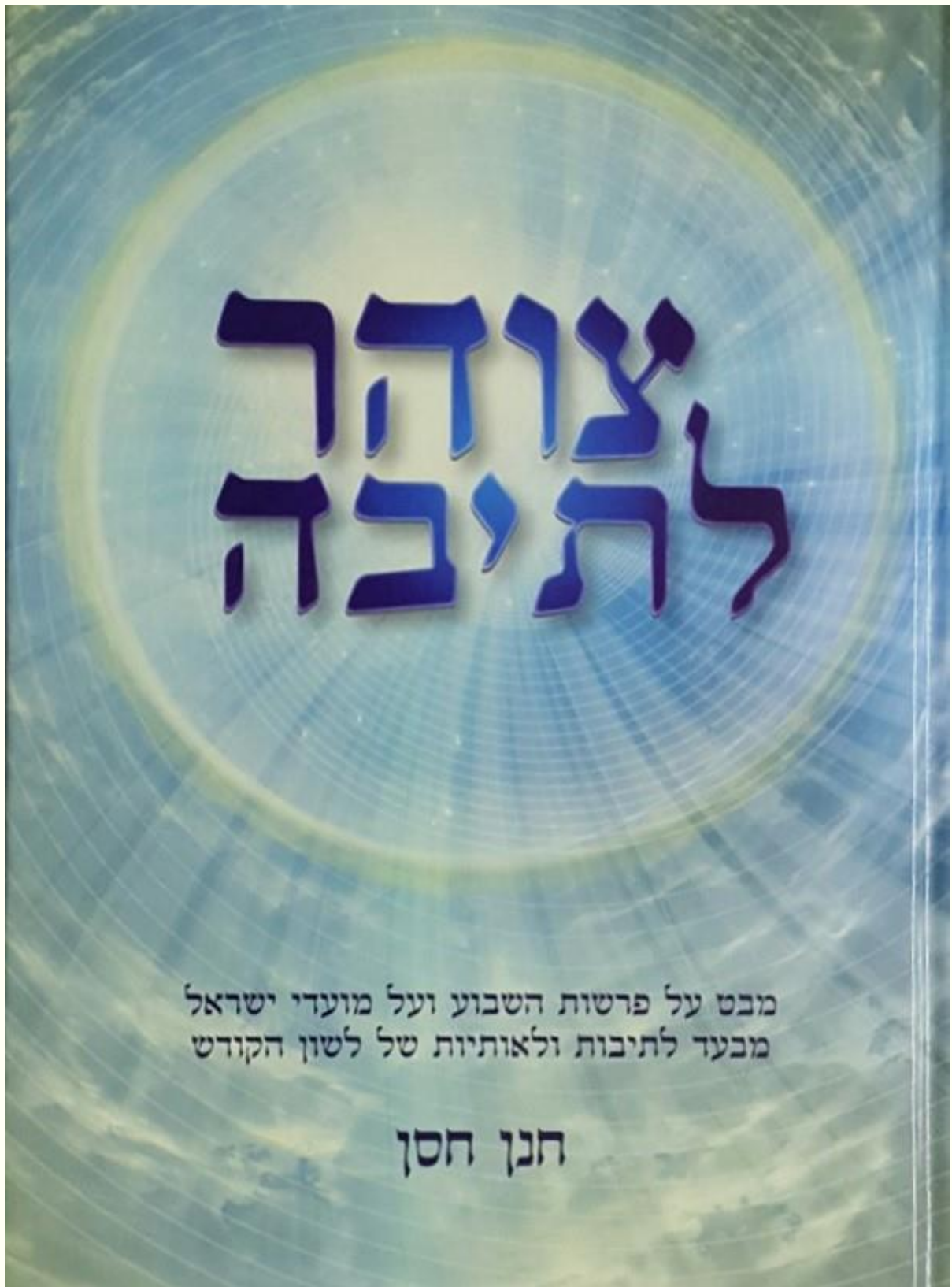




פרשת פינחס

צדק תעשה לך – פינחס

צָרוֹר אֶת הַמְּדִינִים?! – למה לא את המואבים?

חלקה הראשון של פרשתנו נראה כהמשך טבעי של העלילה, שהחלה בפרשה הקודמת. בסוף פרשת **בלק** מסופר על **פינחס** בן אלעזר בן אהרן הכהן, שבמסירות נפש הורג את זמרי בן סלוא, נשיא בית אב לשבט שמעון ואת המדיינית כזבי בת צור, לעיני כל העדה. בפתיחה (עליית כהן), הקב"ה "מעלה על נס" את מעשהו של פנחס, שהשיב את חמתו של הקב"ה מעל בני-ישראל "בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם", ובכך עצר את המגפה המשתוללת, שהספיקה להפיל עשרים וארבעה אלף חללים. הקב"ה כמו "מתגמל" את פנחס, שעד כה לא היה כהן, ומעניק "לו ולזרעו אֶחָדוּ בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם". לאחר מכן, מצווה הקב"ה את עם ישראל על "פעולת תגמול", "צָרוֹר אֶת הַמְּדִינִים וְהַקִּיְתָם אוֹתָם: כִּי צָרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָכְלוּ לָכֶם עַל דָּבָר פְּעוֹר וְעַל דָּבָר כְּזָבִי בֶּת נִשְׂיָא מִדֵּין אֲחֻתָּם הַמֶּכָּה בְּיוֹם הַמִּגְפָּה עַל דְּבַר פְּעוֹר". יתרת הפרשה, מ"לוי" ועד שביעי, עוברת לעסוק בנושאים אחרים.

ונכון לשאול, מדוע מקבלת הפרשה את השם **פינחס**? מדוע אין הסוף הקצר יחסית, של הסיפור, חותם את הפרשה הקודמת, שאלה הוא שייך יותר לכאורה? ואם בשמות הפרשיות עסקינן, כיצד מקבלת הפרשה הקודמת שם כמו 'בלק', שמו של רשע המנסה לפגוע בעם ישראל? ואם כבר היא נקראת על שמו של רשע, אזי מדוע לא נבחר בשם 'בלעם', הנראה מתאים יותר לכאורה, שהרי **בלעם** מכב בה כ"גבור הראשי", וברכותיו הן לב ליבה של הפרשה? ועוד נכון לשאול באשר לצדק האלוף, הדורש "צָרוֹר אֶת הַמְּדִינִים", ואילו **המואבים** לעומתם, הם יוצאים פטורים בלא כלום? את חלקם הגדול יותר לכאורה, של **המואבים**, כגורמים לחרון האף, מבטא הכתוב במפורש, "וַיִּחַל הָעָם לְזָנוֹת אֶל בָּנוֹת מוֹאָב: וַתִּקְרָאנָה לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְלֵהֶם הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לֵאלֹהֵיהֶן: וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אֵף ה' בְּיִשְׂרָאֵל".

הזכרנו בעבר ש**מואב** חושש מפני הרוחניות "הקורנת" מעם ישראל, "וַיִּגְר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד". אך מדוע זה קורה דווקא ל**מואב**, בראשותו של בלק, ולא לעמים אחרים, שאינם מתרגשים מזה כל כך? אם הוא מצליח לראות שיש משהו רוחני מיוחד בעם ישראל, סימן שגם בפנימיותו שלו, יש משהו רוחני, שבלעדיו לא ניתן להרגיש/להתרגש מתופעה רוחנית. ואכן, פרשת **בלק** פותחת בראייה, אך למרבה הפליאה, מייחסת אותה לאדם אחד בלבד, "וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן צָפּוֹר אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי". מייד אח"כ מופיעה תגובתו העמומה של העם "וַיִּגְר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם... וַיִּקַּח מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" בלק כמו מצליח לשדר להם את תחושותיו החוששות יותר. מה מכשיר את בלק להיות חיישן טוב יותר ל"קרינה אלוקית"?

כידוע, הורתו ולידתו של מואב בחטא גילוי העריות של לוט עם בנותיו, אך חרף כל הטומאה שבו, ולמרות ניסיונותיו להכשיל את עם ישראל, הקב"ה מגן עליו מפני בני ישראל. ומספר המדרש ש"נשא משה קל וחומר בעצמו. אמר ומה **מדיינים** שלא באו אלא לעזור למואב, אמרה תורה צָרוֹר אֶת הַמְּדִינִים וְהַקִּיְתָם אוֹתָם, **מואבים** עצמן, לא כל שכן?". והבהיר לו הקב"ה, שהוא אינו מסוגל לעמוד על דעת בוראו ולראות את התוכנית האלוהית הכוללת, "שתי פרדות טובות יש לי להוציא מהן, **רות המואביה** ו**נעמה העמונית**". כלומר שיש ב**מואב** ו**נעמה** ניצוצות נסתרים שעדיין אינם ניכרים, שתי טבעות חשובות מאוד בשרשרת הגאולה: האחת, **רות המואביה**, סבתא רבה של דוד מלך ישראל, והשנייה, **נעמה העמונית**, אשתו של שלמה המלך, שמשיח בן דוד אמור להיות מצאצאה. מה שאין כן ב**מדן**, ה"מתעבד" על ריב לא לו".

החוליה המקשרת אל בלק מופיעה בגמרא, "**רות** בתו של עגלון בן בנו של **בלק** מלך **מואב** הייתה". ושואל המדרש לפשר שמה של **רות**, ומשיב שזכתה בו כי "היתה רואה בדברי חמותה", שהיתה זוכה לראות **האורות** הרבים שבדבריה, שהיו מבוססים על מצוות התורה. כעת נופל אצלנו האסימון באשר לפשר הביטוי "**וַיִּגְר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם**". מואב אינו חושש רק מלהפוך ולהיות **כגור**, שהקרקע נשמטת מתחת לרגליו. **רות המואביה** זכתה להיות "אב טיפוס" לכל **הגרים**, המבקשים להסתפח לעם ישראל, עד שמדבריה וממעשיה "נגזרות" הלכות **גזירות**. הניצוצות הגדולים של **רות**, הצפונים ב**מואב** בכלל וב**בלק** בפרט, כמו מבקשים לבקוע ולצאת מתוך הקליפות העבות של הטומאה, **להתגייס** ולהתחבר לאור המרכזי שבעם ישראל (ואכן במבחן האותיות נגלה, כי **וַיִּגְר = גיור**).

בלק חש בכך שיש בו כוחות רוחניים שאמורים לחבור לעם ישראל, ולהשלים אותו לכוח גדול יותר. והוא כמו רומז לכך בפנייתו אל **בלעם**, "וְעַתָּה לֵכָה נָא אֶרֶץ לִי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹלִי אוֹכֵל נֶפֶשׁ בּוֹ וַאֲגַרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ". במקום להוסיף לבני ישראל ניצוצות, הוא מבקש מבלעם ללקט ניצוצות מעם ישראל כדי להחלישו, "אֶרֶץ לִי אֶת הָעָם הַזֶּה", כמו **האורה** תאנים, המלקט מידי יום את התאנים הבשלות מן העץ, לפני שתיפולנה ותתבקענה. אולי נצליח, אומר בלק **נֶפֶשׁ בּוֹ**, **ננכה** חלק מכוחו, ונהפוך אותו ל**ננכה**. כי שיא עוצמתו של עם ישראל אינו יכול לבוא לידי ביטוי בלעדי, "כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי", עוצמתו אמורה לבוא מ**מני** (מ**בלק**). ניתן למצוא רמז לכך גם בשמו, **בלק**, שורש שמשמעותו ניתוק וכריתה. הוא רוצה ליצור נתק בינו, על הניצוצות "השבויים" בו, ובין עם ישראל, "וַאֲגַרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ". עם ישראל רוצה לחבר בין רוחניות וגשמיות, בין שמים וארץ. הוא רוצה להכניס קדושה ואלוקות בחומר, ואילו אני **בלק**, רוצה לבלוק ולהפריד ביניהם, אני רוצה לגרש אותו מן הארציות, להפריד בין שמים וארץ, להשאיר את עם ישראל ברוחניות בלבד. רוחניות זה עניין של תיאוריה, של מחשבה ורגש, שאין להם מקום בעולם העשייה.

כיצד אם כן מקבלת פרשת בלק את שמו של רשע כזה? ומסביר הרבי מליובאוויטש שיש כאן מסר חשוב מאוד. הראייה הראשונית שלנו היא בדרך כלל על בסיס של שחור ולבן, טוב ורע וכיו"ב. וברור שאילו התבקשנו, היינו צובעים את בלק בשחור כזה. דא עקא שראייתנו מוגבלת, ואין אנו יכולים לראות את הניצוצות הטמונים בזולת או בתקופה. לכן אסור לנו להתיימש מאיש, או מזמנים קשים כמו ימי בין המיצרים, כי בחשיכה הגדולה ביותר צפונים בד"כ אורות גבוהים יותר, ועל ידי התמדה ודבקות בקב"ה למרות הירידה והחושך, יש בידינו להפוך את החשיכה לאורה. בסופה של ההשתלשלות עתיד משיח בן דוד לבוא דווקא מבלק ה"חשוך". מבלק יוצאת רות המואביה, הגרה (גיורת), המוכנה לגור בארץ. למרות שהיא נסיכה במקור, היא מוכנה להיגרר במקום להוביל, ולקבל על עצמה מלכתחילה את כל התוצאות המעשיות המשתמעות מכך, "אַל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֶלֶף וּבֶאֱשֶׁר תִּלְכִּי אֶלֶין עִמָּךְ עִמִּי וְאֶלְקִיךָ אֶלְקִי: בְּאֲשֶׁר תִּמְוִתִּי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֵּר כֹּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הִמָּנֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ: וְתֵרָא כִּי מִתְאַמְצֶת הִיא לִלְכֵּת אִתָּה..."

גם לאחר ש**בלעם** נכשל בניסיונותיו לקלל את עם ישראל, וגם לאחר שהוא משמש שלא מרצונו, כצינור להעברת הברכות לעם ישראל, לא זו בלבד ששנאתו לעם ישראל אינה מתפוגגת, היא מתעצמת. **בלעם** חש רצון חזק לפגוע בהם ומחפש אחר פתרון שיאפשר להחסיר מכוחו הרוחני של עם ישראל, עד כדי "נכות רוחנית". בלעם שכוחו הנבואי גדול מאוד, כמו רואה במעומעם, שעם ישראל עתיד לגייס לתוכו כוח רוחני גדול מתוך **מוֹאָב** (מהצד הנשי דווקא), ע"י גיור והצטרפות לעם ישראל. מכיוון שכך, הוא מנסה לנצל ידיעה זו, ולהשתמש בה לרעה.

בלעם נותן עצה לבלק וכמו אומר לו "תעבוד עליהם". משהו בפנימיותם של בני ישראל אמור לחוש, גם אם שלא במודע, זיקה לאורות הרוחניים "הצפונים" בבנות מואב. הנה לך הזדמנות, על דרך הזנות, להחסיר ולשבות ניצוצות מעם ישראל. ואכן, הצעתו מתקבלת על דעת בלק, שמועל לכאורה בתפקידו ומפקיר את "בנות מואב", וכל זאת, רק כדי להכשיל את עם ישראל. ומדוע "בנות מואב" (במירכאות כפולות)? כי יש מקום לחשש שאולי למרות שהדברים אמורים להיעשות בדרך הזנות, יגיעו הדברים חלילה לידי חיבור אמיתי ולגיוון של בנות מואב, ואז "עלול" עם ישראל לזכות בניצוצות הנכספים. לכן מגויסות למטרה זו **בנות מדן** דווקא, המציגות את עצמן כ**בנות מואב**, כי **בנות מדן** יכולות רק להזיק, ואין כל חשש שמא ייטיבו עם עם ישראל.

מהו סוד כוחו של פינחס ומה בינו ובין בלק?

חלוקתו של הסיפור לשתי פרשיות, כמו באה ללמד על אבחנה והפרדה שיש לעשות בין **בלק** ובין **פינחס**. ומעבר לכך, "אוזלת היד" של משה והסנהדרין, "וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד", והעובדה שרק **פינחס** הצליח לסכל את מזימתו של בלק ולעצור את השבר הרוחני והמגיפה שבעקבותיו, מלמדים על זיקה, הפוכה כנראה, שיש בין **פינחס** ובין **בלק**. **פינחס**, נכדו של אהרן הכהן, נראה לכאורה כמישהו שאין בינו ובין **בלק** מאומה, אך אם נבדוק היטב בשורשיו, נוכל לגלות נקודות דמיון או הקבלה במקור, בינו ובין **בלק**. **בלק** הוא "סבא רבא" של רות המואביה, שעתידיה **להתגייר**. לעומת זאת, על פי המדרש, **פינחס** בן אלעזר הוא בנה של **גיורת** מצאצאיו של יתרו. בדומה לשורשו הקשה של מואב, שנולד **מגילוי עריות**, "זוכה" **פינחס** לכינוי הגנאי 'בן-פוטי'. המדרש מספר שלאחר שעשה מעשה, "התחילו השבטים מבזין אותו. אמרו ראיתם בן פוטיאל זה (פינחס), שפיטם אבי אמו (יתרו) עגלים לעבודת אלילים והרג (פינחס) נשיא שבט מישראל".

על יתרו, סבו של **פינחס** לפני שחזר בתשובה והתגייר, מספר המדרש "שלא הניח **עבודה זרה** שלא עבדה". **מבלק** אמור לצאת **משיח בן דוד** ואילו על **פינחס** אומרים חז"ל "הוא אליהו הנביא", הקרוי גם "מבשר הגאולה". אליהו הנביא אמור להקדים את בואו של משיח, כדי להכריז על בואו וכדי להכשיר את העם לגאולה ולקבלת פני משיח, כנבואת מלאכי "הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא: והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". כמו שבואו של אליהו הנביא הוא תנאי הכרחי ומוקדם לבואו של משיח, כך גם תיקונו של **פינחס** לעצת **בלעם-בלק**, היא שלב מקדים להתגלותה של **רות**, הקרויה גם "אמה של מלכות (גאולה)".

וניתן אולי לומר, שכמו ש**בלק** ו**בלעם** ניסו לקלקל את עם ישראל, כך בדומה, גם התיקון צריך להיעשות. יבוא פנחס בנה של **גיורת** וינקה ויכשיר את בואה העתידי של **גיורת (רות המואביה)**. יבוא פנחס עליו אומרת התורה "וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן", שראה את הנתק המתהווה חלילה בין עם ישראל והקב"ה, ויתקן את הקלקול שהחל בראייתו העקומה של **בלק**, "וַיֵּרָא בֶּלַק בֶּן צֶפּוֹר". יבוא פנחס שנענה לזעקה שבאה מנשמתו, ובחירוף נפש קם ועשה, ותיקן את הקלקול של **בלק**, שראה בפנימיות המפעמת בעם ישראל "קוץ בגרון", "וַיִּקֶץ מוֹאָב מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל". יבוא פנחס שזכה מהקב"ה בכוחות סגוליים, "הִנְנִי נֹתֵן לְךָ אֶת בְּרִיתִי שְׁלֹמֹם", ויביא לידי **השלמה ושלמות** את עם ישראל, שבלק ובלעם כמעט והצליחו להפכו לנכה.

דבר חסידות

"ואל תהי רשע בפני עצמך" (פרקי אבות): חסידים פירשו: מיהו 'רשע'? זה שהוא 'בפני עצמו', פרוש מן הציבור, אינו מעורב ובאחדות עם הבריות (ענייניו ועיסוקו בתוך תוכו, בעצמו פנימה ואינו מגלה עניין בזולת שמסביבו). (ר' מענדל)

שבת שלום ומבורך

חנן חסן

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במסרון או במייל, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 0525-699-691